№ 45 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 28

1908

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.

Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Базарная ул. д. Тамамшева № 16. Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".

Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

№ 45 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 28

ՄՇԱԿ

(36-րդ ՏԱՐԻ)

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Հասցէն՝

ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».

TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12	ամսվայ համար	„	„			10 ռ.
11	„	„	„	„		„
10	„	„	„	„		9 ռ.
9	„	„	„	„		8 ր.
8	„	„	„	„		7 ր.
7	„	„	„	„		6 ր.
6	„	„	„	„		„
Մնացած ամիսները ամսական Մէկ րուբլի						
Ամերիկա տարեկան			„			6 դօլլար
Եւրօպա	„	„	„			30 ֆրանկ
Պարսկաստան		„	„			10 րուբլի

ԲԱԳՈՒԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻՆ

Մարտի 1-ից Բագուի մեր բոլոր բաժանորդները հնարաւորութիւն ունեն ստանալու «Մշակի» ամեն մի համարը լոյս տեսած օրը կամ երկրորդ օրը վաղ առաւօտեան։ Եթէ որևէ բաժանորդ թերթ չէ ստանում, կամ ստանում է շատ ուշ, կարող է բողոքով դիմել

մեր գործակալ ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻՆ

ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ ԲԻՒՐՕ

«ՅՈՅՍ»

(Уголъ Балаханской и Магазинной ул.)

Նոյն տեղում ընդունվում են «Մշակի» բաժանորդագրութիւն և յայտարարութիւններ, նոյնպէս և կատարվում է հատավաճառութիւն։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

Վերջին օրերս քաղաքական մամուլի տրամադրութիւնը բոլորովին խաղաղասիրական է դարձել։

Մամուլի զանազան օրգանների էջերից մենք լսում ենք խաղաղութիւնը անխախտ պահպանելու մասին հաւաստիացումներ։

Ոչ ոք չէ ուզում որ խաղաղութիւնը խանգարված լինի, որովհետև պատերազմները չափազանց ծանր են ազդում տնտեսական կեանքի և առևտրական յարաբերութիւնների վրա. իսկ ներկայումս ազգերը այնքան սերտ կապված են միմեանց հետ ամեն տեսակ յարաբերութիւններով, որ երկիւղ կայ, թէ մէկի դժբաղդութիւնը և սնանկութիւնը առիթ կը դառնայ միւսի քայքայման և կործանման։

Անշուշտ՝ ոչ ոք երաշխաւոր լինել չէ կարող, որ խաղաղութիւնը չի խանգարվի և պատերազմ չի բռնկվի որևէ տեղում, բայց մեծ յոյս կայ, որ պետութիւնները աշխատեն իրանց ազդեցութիւններով առաջն առնել ընդհարումների և լուծել տալ միջազգային կնճիռներն ու թիւրիմացութիւնները դիւանագիտական ճանապարհով։

Ամերիկայի և Ճապօնիայի յարաբերութիւնները թէև դեռ վերջնականապէս չեն բարւոքվել, բայց արդէն բաւական մեղմացել են և հարթվելու վրա են։

Ճապօնիայի և Չինաստանի միջև առաջ եկած թիւրիմացութիւնը չափազանց չնչին մի բան է, այնպէս որ բարդութիւններ չի առաջացնի։

Աւելի լուրջ խնդիրներ են աւստրիական երկաթուղիների շինութեան հարցը Բալկանեան թերակղզու վրա և թիւրքական շարժումները Փոքր-Ասիայում։ Այստեղ շօշափված են մի քանի պետութիւնների շահերը, և անկասկած դիպլօմատիական բանակցութիւնները պէտք է աշխատեն վերացնել այն բոլորը, ինչ որ գժտութեան առիթ է դառնում, կամ հաւասարակշռել նոր արտօնութիւններով այն պետութիւններին, որոնք իրանց շահերը վտանգված են նկատում։

Եւրօպական պետութիւնները ընդհանրապէս և Թիւրքիան մասնաւորապէս պատերազմի կարելիութեան առիթով երկիւղ են կրում անակնկալներից, որոնք կարող են վտանգաւոր հետևանքներ առաջացնել, ուստի և աշխատում են խաղաղութեան յարատևութիւնը ապահովել մի շարք համաձայնութիւններով։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Թիֆլիս, 27 փետրվարի

Կովկասի Փոխարքայի դիւանատան կարգադրված է ոչ ուշ քան մինչև այս տարվայ սեպտեմբերի 1-ը պատրաստել Կովկասում զէմստվային հաստատութիւններ մտցնելու նախագիծ, այն հաշւով, որպէսզի այդ նախագիծը կարելի լինի քննութեան ենթարկել Պետական Դումայի աշնան նստաշրջանում, իսկ 1909 թւի յունվարից Կովկասի զէմստվային հաստատութիւնների կանոնադրութիւնը իր ոյժի մէջ մտնել կարողանայ։

—

Փետրվարի 27-ի ուշ գիշերը Թիֆլիսում լուր ստացվեց, որ Չարջօյում կողոպտել են պետական գանձարանը։ Կողոպտիչները յափշտակել են 270 հազար րուբլի։

Մանրամասնութիւնները կը հաղորդենք վաղը։

—

„Руль" թերթի ասելով՝ երկրորդ Պետական Դումայի անդամ բժ. Բահաթրեանը աքսորվում է Աստրախանի նահանգը, Չեօրնի Եար կոչված տեղը։

—

„Закав."-ի թղթակիցը Զաքաթալայից հեռագրում է.

«Փետրվարի 26-ին, առաւօտեան, յայտնի աւազակապետ Ջագէրովի աւազակախումբը, Զաքաթալայից 5 վերստ հեռաւորութեան վրա, Բէլօկանի ճանապարհին, կանգնեցնում է այն կառքը, որի մէջ նստած էին երկու ունևոր հայեր։ Աւազակները պահանջում են, մահվան սպառնալիքի տակ, մի խոշոր գումար իբրև փրկանք։ Միջոցներ են ձեռք առնված ձերբակալելու աւազակներին և ազատելու «գերվածներին»։

—

Կ. Պօլիս.—Կահիրէի մահմեդական «Գաըրօն» լրագրի այն տեղեկութիւնը, որը և արտատպեցին մայրաքաղաքի լրագրներից շատերը, թէ սուլթան Աբդիւլ-Համիդը երկարատև հիւանդութիւնից յետոյ մեռել է, բայց մինչև օրս նրա մահը խիստ գաղտնիք է պահվում,—միանգամայն մտացածին է և նպատակ ունի միայն յուզմունք յարուցել մուսլմանների մէջ։ («Հ. Գ.»)

—

Բեռլին, 4 մարտի (Ն. տ.).—Փետրվարի 3-ին, Բեռլինի հայ գաղութի կողմից տրված երեկոյթի զուտ արդիւնքը՝ 973 մարկ 20 պֆենինգ (1192 ֆր. 80 սանտիմ) արդէն ուղարկված է Դիարբեքիրի անգլիական հիւպատոսին՝ հայ սովեալներին բաժանելու համար։

Երեկոյթի գանձապահ՝ Եւգինէ Վարդանեան

—

Օսմանեան բարձր շրջանների խորհրդաւոր յոյսերը

„Temps" լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը հաղորդում է, որ սըր Գրէյի և բարօն Էրէնտալի յայտարարութիւնները խորտակեցին օսմանեան բարձր շրջանների յոյսերը՝ եւրօպական կօնցերտի քայքայման վերաբերմամբ։

Սուլթանի դժգոհութիւնն է յարուցել Անգլիայի դէմ այն առաջարկութիւնը՝ թէ պէտք է պետութիւնները նշանակեն նահանգապետ Մակեդօնիայի համար։ Դա կրկին լեղի մի կաթիլ է այն բանից յետոյ, երբ այնտեղ մերժեցին Աբդիւլ-Համիդի նշանակած թեկնածուին դեսպանի պաշտօնի համար։

—

Սպասվող ընդհանուր գործադուլը Գերմանիայում

«Frei Zeitung» լրագիրը հաղորդում է ճշգրիտ տեղեկութիւնների հիման վրա, որ սօցիալիստական կուսակցութեան կենտրօնական վարչութիւնը Բեռլինում որոշեց ընդհանուր գործադուլ յայտարարել մարտի 5-ին։ Սօցիալիստական կուսակցութեան պատկանող բոլոր կուսակցութիւնները պարտաւոր են այդ օրը թողնել աշխատանքը, որպէս բողոք Պրուսիայում գործադրվող ընտրողական իրաւունքի դէմ։

—

«Daily News» լրագրին հաղորդում են Չիկագօյից, որ այնտեղ որոշում է կայացել աքսորել բոլոր յայտնի անարխիստներին։ Վճռված է բոլորովին փոխել մինչև այժմ նրանց վերաբերմամբ գործադրվող մեղմ քաղաքականութիւնը, որի շնորհիւ Չիկագօն անիշխանական բռնութիւնների բոյն դարձաւ։ Արդէն ձերբակալված են 300 անիշխանականներ։ Մամուլի և խօսքի յեղափոխական գրուածքները այսուհետև ոստիկանական խիստ ցենզուրայի կենթարկվեն։

—

Պետերբուրգ. («Кавказъ»-ի սեփական թղթակց.).—Մինիսկեում անակնկալ վախճանվել է յայտնի տնտեսագէտ Չուպրօվը։

Փետրվարի 24-ին Պետական Դումայի Նախագահ Խօմեակօվը բաղդ ունեցաւ մի ժամով ընդունվել Ցարսկօէ-Սէլօում Թագաւոր Կայսրից։

Գուչկօվը, լուրերին նայած, նշանակվելու է պետական պաշտպանութեան խորհրդի անդամ։

—

Վիէննա.—«Կոր. Բիւրօյին» Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ Կասսորի շրջանի Բօրբօդիկօ գիւղում 100 հոգուց բաղկացած յունական հրոսակախումբը յարձակվել է թիւրքաց մի զօրամասի վրա, որ բաղկացած է եղել 25 զինուորից. երկու զինուոր սպանված են, երեքը վիրաւորված։ Մի ուրիշ յունական հրոսակախումբ, 13 հոգուց բաղկացած, յարձակվել է Ուլա գիւղի վրա և սպանել է երեք էկզարխիստների։

Թիւրքաց լրագիրների տեղեկութիւնների համաձայն, Վիշանում թիւրքաց զօրքերի և բուլղարական հրոսակախմբի մէջև տեղի ունեցած ընդհարման ժամանակ սպանվել է հրոսակախմբի առաջնորդ Մալկօվը։

Բուլղարական պարագլուխ Դայեվը, որ անգլիական դեսպան Էլիօտի յափշտակման կազմակերպողն է, սպանվել է Լիթաւօվում թշնամի կոմիտէի ձեռքով։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—

Վերջերս շվէդական մամուլը և հասարակական կարծիքը շատ յուզվեցին շնորհիւ այն լուրերի, որ օրէ-օր տարածվում էին ազգաբնակութեան մէջ և յայտարարվում՝ թէ Ալանդեան կղզիներին վերաբերվող 1856 թ. անգլօ-ֆրանս-ռուսական դաշնադրութիւնը վերացվելու է մօտիկ ապագայում։

Ցիշեալ լուրերի առիթով «Россія» կիսապաշտօնական լրագիրը հետևեալ խորհրդածութիւններն է անում.

«Այդ հարցում մեր հարևաններին ամենից շատ յուզմունք է պատճառում նախ այն լուրը,—որ դժբաղդաբար դրականապէս չը հերքեց արտաքին գործերի մինիստրը բէյխստագում,—թէ Ռուսաստանը բանակցութիւններ է վարում Ալանդեան կղզիների դաշնադրութիւնը վերացնելու համար, երկրորդ՝ թէ Ռուսաստանը մտադիր է ձեռնարկել նրանց ամրացնելուն։

«Ռուսաստանը, նախ և առաջ, ոչ մի բանակցութիւն չէ վարում 1856 թ. պայմանագիրը վերացնելու մասին։ Մենք կարող էինք բանակցութիւնների մէջ մտնել միայն Ֆրանսիայի և Անգլիայի հետ, ինչպէս պայմանագիրը ստորագրող պետութիւնների հետ, սակայն բանակցութիւնները տեղի են ունենում Շվեդիայի հետ և վերաբերում են տերրիտօրիալ status quo-ին Բալտիկ ծովում։

«Ռուսաստանը, ոգևորված լոկ խաղաղ զգացմունքներով Շվէդիայի նկատմամբ, լիակատար սկզբունքային պատրաստականութիւն է յայտնում դեկլարացիաներ փոխանակել. դեռ քիչ է այդ. նա իր համար ոչ մի շահ չունի. բայց և այնպէս չէ կարող համաձայնել, որ իր ծառայութեամբ Շվէդիան ընկնի վատթար կացութեան մէջ, քան այս րօպէիս է։ Մինչ Բալտիական ծովում Շվէդիային վերապահված այժմեան status quo պահպանելու մասին առանց որևէ ծանօթութեան նոր պայմանագիր ստորագրելը թերևս կարող էր առիթ տալ անպայման

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ *)

—

Կահիրէ, 28 յունվարի

«Մշակին» գրած վերջին թղթակցութիւնս, որով Մուրատ-Ռափայէլեան հաստատութեան խնդիրը կը յուզէի, հոկտեմբեր 13 թուականը կը կրէր. շարունակութիւնը կիսատ մնաց, վասն զի կը սպասէի տեղեկութեանց, որոնք այս օրերս հաւիւ թէ ստացայ, Եգիպտոս եկող բարեկամներէ։ Սուրբ Ղազարէն բան մը իմանալ կարելի չէ՝ հ. Սարգսեանին գործերուն մէջ միաբանութիւնը խորախորհուրդ գաղտնապահութեան պարտաւորուած ըլլալով, նզովման սպառնալիքի ներքև։ Ուրեմն հոն կը վերադառնամ, ուր տեսութիւնները թողած էի հոկտեմբեր 13-ի թղթակցութեամբ։

—

Մուրատ-Ռափայէլեաններն նախորդ վերատեսուչ հ. Ստեփանոս վարդապետ Սարգսեան իր դէմը հրապարակաւ ժայթքուած ամբաստանութիւններուն համար քննութիւն և դատաստան պահանջելով Վատիկան դիմում ըրած էր։ Պապը Գոյումճեան վարդապետը իբր լիազօր քննիչ Վենետիկ կը խրկէր, ուր հ. Սարգսեանն ալ կը վերադառնար և խառնակեան վանք մը կը հիւրընկալուէր։

Բայց բողոքարկուն արդարադատութեան պահանջում մը չէր ներկայացներ միայն, գիտնալով որ ինքնապաշտպանութեան էն խելացի ռազմայարդարութիւնը յարձակողական կռուի մէջ կը փնտռուի շատ անգամ, ուստի և ըմբոստ միաբանը ամբաստանութեանց ցուցակագրութիւն մը մագիլներուն մէջ առած, Հռոմէն, զերթ գիշատիչ, իր վանքին վրայ խոյացաւ։ Գոյումճեան վարդապետը, այժմ եպիսկոպոս, յաղթական գոռոզութեամբ սուրբ Ղազար կը մտնար, իբր լիազօր ներկայացուցիչ այն անդրալեռնականութեան, որ յետ դարու մը մաքառման՝ թշնամին իր ոտքերուն տակ գետնատապաստ կը տեսնար, պապատուր գերագոյն հրամանաւ։

Անցեալին քաջածանօթ պատմութիւնը երկու տողով մը յիշեցնենք։

Անդրալեռնականութիւնը, այսինքն՝ կոյր պապամոլութիւնը, կաթոլիկ հայերը աշխարհաքաղաքացիներ դարձնելու կը տենչէր, ուստի և կը ջանար, որ հայեվարին տեղ թրքեվարը տիրապետէ իբր կաթոլիկ հայոց ազգային բարբառ։ Կը ջլատէր հայկական կրթութիւնը. և որպէս զի՝ կաթոլիկ-հայ եկեղեցին բոլորովին Վատիկանի տիրապետութեանը ենթարկուի, կատարելապէս պապականացած, ուստի և զայն իր տոհմային ժողովրդական իրաւունքներէն կապտելու, կողոպտելու կը հետամտէր։ Ու, պապականացման հզօր ախոյեան կը վերամբառնար Անտոն Հասունը, սուրբացի ոչ-հայ կաթոլիկ մը։ Իրեն թե թիկունքը՝ «էնկիւրցիները», այսինքն՝ գաղատացի մոլեռանդ, ազգէտ, հայատեաց պապականներ, որոնք հայ անունը իրենց վրայ առնելու կը պժգային։ Մեծահարուստ բազմաթիւ էնկիւրցիները Պոլիս ոյժ և զօրութիւն կուտային Հասունին, որուն քաղաքական ամուր յենարանը վաղեմի Ֆրանսան կը մնար, և սպասկոյտն ալ կոլէջները կը կազմէին,—Հռոմ մարզուած լատինամոլ կղերը։

Հայատեաց այս անդրալեռնականութեան դէմ «մխիթարեանութիւնը» կը խրոխտանար, ոչ միայն կաթոլիկ հայերը «հայ» պահելու, այլ և՝ ամբողջ հայութիւնը ազգայնացնելու առաջադրութեամբ։ Ուրիշ մեծահարուստ հայեր ալ մխիթարեանց կռնակը կանգուն կը տեսնուէին, և Մուրատ-Ռափայէլեանին կրթածաւալ ոյժը կաթոլիկ հայութեան մէջ սքանչելապէս «հայ» սերունդ մը կը պատրաստէր։ Անդրալեռնականութիւնը մխիթարեանց գրականութիւնը, մխիթարեանց տուած կրթութիւնը, մխիթարեանց հայութիւնը Արևելք պապականութեան մահաբեր թշնամին կը համարէր։ Ալիշան, Ռափայէլեանին տնօրէնը, 1869-ին օր մը, սգաւոր և դառնասիրտ, մեզի՝ իր աշակերտներուն՝ գանգատեցաւ որ՝ վանքը այն օրերը Հռոմէն ծանր յանդիմանութիւններ ընդունած էր, թէ՝ իրենց աշակերտները «շատ հայ» կը դաստիարակեն։

Անդրալեռնական կաթոլիկ հայ կղերը իր նիւթական շահերուն ալ վնասաբեր կը համարէր մխիթարեանց՝ իբրև քահանայ՝ Թիւրքիոյ մէջ պաշտօնավարութիւնը։ Գաղափարներու մաքառումը կը բարդուէր նիւթական շահախնդրութեան կնճռոտութիւններով ալ։

Մաքառումին վերջացման պատմութիւնը գիտենք։ Հասունը՝ ծիրանազգեաց կարդինալ՝ Հռոմ կաքսորուէր. ինքը անձնապէս յաղթուած թէև, բայց իր քաղաքականութիւնը մասամբ և եթ պարտուած. անդրալեռնական հասունութիւնը կանգնած կը մնար, թէև թեթև իմն, կամ կիսովի կորաքամակ։

Երկու կուսակցութեանց փոխադարձ զոհողութիւններով հաշտութեամբը, հանդարտացման թուական մը կը բացուէր ու Սակըզ-Աղաջիին աթոռը Ազարեանը կը բազմէր. խելացի, հեռատես և հնարամիտ անձնաւորութիւն մը, որ հայութիւնը և կաթոլիկութիւնը հաշտեցնելու պէտք մը զգաց, բայց՝ հայութիւնը օր մը կաթոլիկութեան հպատակեցնելու խորհուրդը փայփայելով։ Նորակոչ պատրիարքը իր հաշտարար և հայամէտ քաղաքականութեան ձգտումին մէջ. մխիթարեանները անշուշտ պիտի շահէր, իբրև բարոյական և տնտեսական մեծ ոյժ մը, որ իր գերհմայքը ընդհանուր հայութեան վրայ կը տարածանէր։

Հանգամանքները Ազարեան պատրիարքին ծրագիրներուն կիրարկման նախափորձին պիտի նպաստէին։ Սուրբ Ղազարու հին մեծակորով սերունդը երկարատև մարտնչումէն յոգնած, իր վերամարտիկներէն շատը ճակատամարտի դաշտին վրայ թողած, պարտասեալ կը թուէր, հանգստացման կարօտակէզ։ Վախճանած էր Հիւրմիւզեան Գէորգ աբբան, հին-հայ կաթոլիկի խակական տիպարը։ Այդ աննղոքելիօրէն հաստատամիտ վարչապետին յաջորդած էր գերապայծառ մը՝ քաղցրաբարոյ, յարմարող, սիրամպիտ. Կիւրեղեան Եփնատիոս արքեպիսկոպոսը։ Շատ «հայասէր»—բայն՝ կրօնամիտ առաւելը։ Վատիկանը նորընտիր աբբային կը զլանար—հայութեանը իբրև շատ յուշարար—«Սիւնեաց Արքեպիսկոպոս»-ի պատուակալ տիտղոսը, զոր Հիւրմիւզ կրած էր։ Յունական երկրի մը թեմակալութեան անուանական պաշտօնը աւելի նպատակայարմար երևցաւ։ Պապ ու խալիֆ Վատիկանէն Եըլդըզ իրար կը ներշնչէին։

Զինադուլ հաշտութեան հնարաւորութիւնը երկուստեք դիւրացած էր. ու Վատիկան Ազարեան պատրիարքին թելադրանքներէն քաջալերուած՝ Արևելքի մէջ կաթոլիկութեան հզօրացումը կանխատեսել կը թուէր, եկեղեցիներու միաձուլմամբ. միջնորդը՝ Թիւրքիոյ հայը։

Իսկ կոլէջցի կղերը, թէև պարտաւորուեցաւ օրուան պահանջումներուն համակերպիլ, բայց հասունականութեանը մէջ առաջուընէ աւելի ամրապինդ մնաց, և մխիթարեանց ալ միշտ ոխերիմ։

Այդ խաղաղաւէտ հաշտութեան մէջ սուրբ Ղազար թուլնալ սկսաւ։ Իր դպրոցներէն նոր շրջանաւարտները առջի ժամանակուան աշակերտներէն աւելի ուսումնավարժ, աւելի մասնագէտ ըլլային թերևս, բայց կը նուազէր թէն այն երիտասարդներուն, որոնք Վենետիկէն գաղափարական կրթութեամբ զօրացած՝ այնպէս Արևելք վերադառնային։ Իսկ Պոլիս ու նահանգները մխիթարեանց դպրոցները ժարապետական կրթութեան հիմնախարաններ կը դառնային։

Մինչ սուրբ Ղազար իր թուլացումովն ու իր դպրոցներովը կաթոլիկ հայ համայնքը

*) Այս այն թղթակցութիւնն է, որ ողբացեալ Արփիարը իր սպանութենից երկու օր առաջ գրած է եղել «Մշակին» ուղարկելու համար։

Խմբ.

անելու այն ենթադրութիւնը՝ երբ Ռուսաստանը հէնց դրանով վերստին ամրացրած է լինում մօրալ տեսակէտից իր համար անցանկալի այն ակտը, որ 50 տարի առաջ Ֆրանսիայի և Անգլիայի դժբաղդ պատերազմի հետևանքներից մէկը հանդիսացաւ։

«Այդօրինակ պայմաններում էլ ծագում է որոշ ծանօթութիւն անելու խնդիրը, որպիսին անհրաժեշտ է ձևակերպել Բալտիական ծովի status quo պահպանելու դեկլարացիան ստորագրելու ժամանակ, իսկ Ալանդեան դաշնագրութիւնը վերացնելու հարցը Ռուսաստանը բնաւ չէ յարուցանում։ Որքան յայտնի է, ռուսաց կառավարութիւնը մտադրութիւն էլ չունի նրան յարուցանելու։

«Թւում է որ Բալտիական ծովի ռուս-շվէդական դեկլարացիայի շուտափոյթ ստորագրութիւնը միացած բոլոր արգումենտներից լաւագոյն կերպով կապացուցանէր հանուր աշխարհին, որ երկու հարևան պետութիւնների վաղեմի թշնամական ժամանակները վաղուց են անցել, բանալով նոր, միանգամայն բարեկամական ու եղբայրակցական յարաբերութիւնների շարագլուխ»։

ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐԻ ԱՌԻԹՈՎ

—

Այն երեկոյթներից, որոնք այս ձմեռ տրվեցին Թիֆլիսում բարեգործական նպատակներով, մի քանիսը աւելի ընդարձակ հետաքրքրութիւն շարժեցին, քան լոկ իբրև զուարճութիւններ։

Այդպէս օրինակ՝ տնայնագործական ընկերութիւնը օգտվել էր իր երեկոյթից հանդէս դնելու թէ իր արհեստանոցի բազմաթիւ գործուածքները և թէ Գանձակում ու Շուշում պատրաստված ջուլհակային գործերի նըմուշները։ Հանդէս դրված իրերը և վարչութեան կողմից տրված մանրամասն բացատրութիւնները ծանօթացնում էին հիւրերին այն կուլտուրական գործի հետ, որով զբաղված է ընկերութիւնը։ Ցուցահանդէսական այդ բաժինը, լինելով մեկուսի և չը խանգարելով երեկոյթի ընդհանուր զուարճութիւններին, կատարում էր իր կրթական դերը այն բոլոր անձերի համար, որոնց համար նա կարող էր հետաքրքրաշարժ լինել։

Նոյն երեկոյթը տուեց մանկական զուարճութիւնների աչքի փորձ և ներկայացրեց որոշ ոճի և գարաշրջանի զգեստով մանկական պարեր՝ կազմված հմուտ ղեկավարութեամբ։

Ազգագրական ընկերութիւնը իր երեկոյթում տուեց մի կողմից Անիի աւերակների ընդարձակ տեսարանը, որը ամփոփում էր իր մէջ Միջնաբերդից սկսած մինչև քաղաքի պարիսպները եղած տարածութիւնը, իսկ միւս կողմից բնորոշ ազգագրական պարեր ազգային զգեստներով, թէ հայկական և թէ կովկասեան ուրիշ ազգերի կեանքից։

Ժողովրդական համալսարանների ընկերութեան երեկոյթը, որ ամփոփել էր մի տեղ զանազան ազգութիւնների ներկայացուցիչների, կրում էր միջազգային բնաւորութիւն և արտայայտում էր համերաշխութեան գաղափարը բոլոր ազգերի միահամուռ կապակցութեամբ մի ընտանեկան ժամանցի մէջ։ Այստեղ իւրաքանչիւր ազգ իր բնորոշ յատկանիշներով հանդէս էր եկել՝ որը իր տարազի զգեստով, որը իր ազգային երգով, որը իր պարով, որը իր եւբաժշտութեամբ, որը իր արդիւնագործութեան իրերով։ Փոխադարձ օգնութեան և գործակցութեան այդ հանդէսը մի քաջալերող և զուարթացնող տրամադրութիւն էր ներշնչում բոլորին։

Ընդգծելով մի քանի երեկոյթների մէջ պարունակված կուլտուրական տարրերը և ցանկանալով որ երեկոյթ կազմողները կարողանային կուլտուրական այդ տարրերը զարգացնել, մենք հաւատացած ենք, որ կարելի է զուարճալին և ուսանելին միացնել միատեղ, ինչպէս ցոյց տուին հէնց այս տարվայ փորձերը։

Եւ ոչ միայն բոլորովին հնարաւոր է կուլտուրական տարրերով պահպանել զուարճութեան հմայքը, այլ և դարձնել այդ հմայքը աւելի ուժեղ և տպաւորիչ։

Ա. Ք.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՓԻԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—

Արմաւիր, 20 փետրվարի

Լ. Տօլստօյի վէպերից մէկում (եթէ չեմ սխալվում «Յարութեան» մէջ) դուրս է բերված մի տիպ — գվարդիայի ինչ-որ սպայի, սալօնի լպստված, աներես, դրսից կոկված բիւրաւոր հերոսներից մինը։

Թքիր այդպիսի մարդկանց դէմքին։

Ոչինչ,—եթէ վախենում են, ակնկալութիւն ունեն։

Թուքը կը սրբեն երեսից ու կը հաւատացնեն, թէ դա մայիսեան անձրև ցողաց իրանց վրա…

Երբ իշխանուհու, թէ կոմսուհու սիրելի շան թաթը ինչ-որ պատահարով կտրվել էր, յիշեալ սպան հաղթելով դուրս է քաշում իր գրպանից թանգագին թաշկինակը, պատռում ու վիրակապ շինելով՝ փաթաթում շան ոտը։

Հեղինակը իր կողմից այդտեղ կծու նկատում է.

— Էհ, ինչ ունի կորցնելու պարոն սպան։ Ոչինչ։ Նրա պարտքերը ընդհանուր առմամբ հասնում են 250 հազար ահագին գումարի։ Պատռած թաշկինակը արժէ 25 րուբլի։ Հաշիւը մէկ չէ՞—250,000 րուբլի պարտք ունենալ, կամ 250,025 րուբլի։

Արփիարին տմարդի սպանեցին։

Ազգային փրկիչների ոճիրների ցուցակը սպայի պարտքերի գումարից էլ շատ է։ Արփիարի դաւաճանօրէն սպանումը մի կաթիլ է միայն աւելացնում…

Օ՜, եթէ այդ կաթիլը վերջինը լինէր ու ժողովրդի համբերութեան բաժակը լցնէր…

Սակայն «գետը» ենք, բնածին ստրուկ, և մեր համբերութիւնը սահման չունի, երբ «աղան» դեռ զօրեղ է, լինի աղան օտար, կամ տնաբոյծ, հարազատ…

Ցամենայն դէպս ամեն մի անհատի բարոյական, թէև տխուր պարտքն է ձայն բարձրացնել յանուն անմեղ զոհի և բողոքել տիրապետող աւազակութեան դէմ։

Ո՜վ գիտէ, գուցէ մի օր սթափվեն, զգաստանան յանցաւոր գլուխները, դաղար առնեն արիւնարբու, եղբայրասպան ձեռքերը, որոնք մի անասելի յամառութեամբ վճռել են փլցնել խեղճ ու կրակ հայ ազգի տունը…

Որքան կսկծալից ամօթ է զգում ամեն մի նամուսով հայ քո յիշատակիդ առաջ, Արփիար…

Նահատակ Հայկակ, առ մեր անզօր, բայց անկեղծ, անսահման յարգանքները…

Երգուեալ-հաւատարմատար՝

Զաւադ-բէկ Բալուղեան

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

—

Թիֆլիսի պօստ-հեռագրական գրասենեակի կառավարիչ Չիժիկին սպանող Գօրդաշիանուն կովկասեան զինւորական-նահանգական դատարանը, ինչպէս յայտնի է, դատապարտեց մահվան պատժի կախաղանի միջոցով։ Թիֆլիսի ժամ.-գեներալ-նահանգապետը կախաղանը փոխարինել է հրացանազարկութեամբ։

—

Կվիրիլի պետական դանձատան կողոպտման գործի քննութիւնը յետաձգված է, մեղադրեալներից մի քանիսի հիւանդութեան պատճառով։

ԹՈՒՐՔԱՀԱՅ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

—

Ստացանք՝ 1) Մերվից, Սեննեքերիմ Հայրապետեանի ձեռքով հանգանակված, 27 ր. 50 կ., 2) Մակեեվկայից (Դոնի զօրքերի շրջան), Աւետիս Մուրադեանցի ձեռքով հանգանակված, 293 ր. 50 կ. (նուիրատուներն են. Բ. Աւետեանց՝ 25 ր., Ա. Մաշուրեանց՝ 18 ր., Յ. Գէօրգեան՝ 15 ր., Յ. Մամուլեան, Մ. Եղիազարեան, Հ. Պողոսարեան, Կ. Օսմանլեան, Հ. Մաշուրեանց, Ռնանեանի գործակատարը և Յ. Աղաեան՝ 10-ական ր., Պ. Փաչաճեան՝ 6 ր., Ս. Ռստիկեան, Շիֆրին, Հ. Պ. Կուլպէկեանց, Մալթսուկի, Յ. Յովհաննիսեանց, Ն. Ասմաեանց, Մ. Մուրադեանց, Կ. Շատիկեանց, Մ. Մաշուրեանց, Գ. Գարագաշեանց, Բ. Կապլանեան, Լ. Ուզունեան, Ա. Տէր-Յովհաննիսեանց, Ա. Կատիկեան, Գ. Գէօրգեան և Ա. Մուրադեան՝ 5-ական ր., Հ. Հ. Սարաբեան, Բ. Մօշեան, Յ. Մաշուրեան, Ս. Ծուտէրեան, Զալատարեօվ, Յ. Մանտալեան, Յ. Աւդալեանց, Կուզեանց և Շահբազեանց, Պ. Սահակեան, Յ. Ոսկեանց, Գ. Զախալեան, Մ. Եանողեան, Ա. Ռսկանեան, Ս. Մամիկոնեան, Յ. Կիլանեան, Ա. Ագողեան, Յ. Ճունճուղեան՝ 3-ական ր., Հ. Է. Մաշուրեան, Մ. Յակոբեանց, Կ. Տէր-Գաբրիէլեան, Պ. Ագոեանց, Յ. Ղազարեան, Կ. Սաբարեան, Ս. Ղազանճեան, Մ. Գարգալեան, Մ. Խուլուշօվ և Յ. Եանողեան՝ 2-ական ր., Բ. Եսայեանց, Ա. Ղլեանց, Գ. Օգոսեանց, Պ. Սաղաթէլեան, Բ. Յուլեան, Ֆ. Ռստիկեան, Դաբարօվ, Պ. Քապապճեան, Ս. Օսմանեան, Լ. Դիխաղեան և Յ. Ղապլանեան՝ 1-ական ր., Օ. Բօլաեան՝ 40 կ., մի ոմն՝ 10 կ.), 3) Ղզըլ-Արվաթից (Անդրկասպեան շրջան), Բէգլար Յակոբջանեանցի ձեռքով հանգանակված, 31 ր. 56 կ. (նուիրատուներն են. Ա. Իւզբաշեան և Խ. Բաղդասարեան՝ 3-ական ր., Բ. Յակոբջանօվ, Ս. Բաղդասարեան և Իսրայէլ 2-ական ր., Ա. Ամիրեանց՝ 1 ր. 50 կ., Ս. Բաղդասարեան՝ 1 ր. 20 կ., Հ. Տէր-Ղուկասեան, Մ. Կիրդեանց, Բարխուդարեանց, Խ. Աստուրեան, Խ. Քոչարեանց և Հ. Ունանջանեանց՝ 1-ական ր., Պ. Առաքելեանց, Հ. Նաւասարդեանց, Խ. Բալասանեանց, Մ. Յարութիւնեանց, Ե. Գրիգորեանց, Թ. Սիմօնօվ, Ա. Մանուչարեանց, Առաքել և Ա. Զիփդարեանց՝ 50-ական կ., Ա. Խուդաեան, Խ. Կարապետեան, Պ. Խալաթեան և երկու անձ միասին՝ 40-ական կ., երկու անձ միասին՝ 31 կ., Ս. Բաղիրեան, Բ. Բաղդասարեան և մի անձ՝ 30-ական կ., Բ. Գրիգորեան և Միքայէլ՝ 25-ական կ., Մ. Խաչատրեան, Բ. Սարգարեան, Ս. Մաշուրեան, Վ. Պաղալօվ, Աֆեանց, Բ. Մաշուրեանց, Ս. Քարամեանց, Ս. Դրօզեանց, Մակիչ, տիկ. Մաշուրեանց, տիկ. Գայիանէ, Մ. Սիմօնեանց և Ս. Նաւասարդեանց՝ 20-ական կ., Առաքելեանց, Բօլեանց և Ա. Յովհաննիսեանց՝ 15-ական կոպ.)։

ԿՈՎԿԱՍԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

—

Ստացանք Պետրօվսկից, Աւետիս Միքայէլեանի ձեռքով տեղական հայ գաղութի մէջ հանգանակված, 60 րուբլի—(նուիրել են՝ եղբարք Միքայէլեանցներ 10 ր., եղբարք Զամանեանցներ՝ 10 ր., Ա. Յարութիւնեան, Մ. Ստեփանեան, Ի. Մաղաթեան և Ս. Դաւթեան՝ 3-ական ր., Յ. Գիւրջեանց, Ա. Յովհաննիսեանց, Խ. Սարգսեանց, Բ. Աբգարեանց, Ա. Մխիթարեանց, Մ. Կիւրեղեանց, Ի. Պօղոսեանց և Ա. Յակոբեանց՝ 2-ական ր., Մ. Մարտիրոսեանց, Ա. Ամիրեանց, Ա. Զաքարեանց, Լ. Բաղալեանց, Խ. Մկրտումեանց, Բ. Ղամբարեանց, Մ. Աւետիսեան, ոմն, Ե. Սարգսեանց, շատերից մէկը և մի յոյն՝ 1-ական ր., Ա. Գաբրիէլեան և Յ. Սարգսեանց՝ 50-ական կ.)։

ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Աստրախան, 4 փետրվարի

Այնքան դժուարութիւններով և խոչընդոտներով բացված տեղիս թեմական դպրոցը մինչև այժմ էլ կռւում է այդ խոչընդոտների դէմ։

Անցեալ անգամ հաղորդել էի, որ, վերջապէս, կազմվեց դպրոցի կանօնադրութիւնը և ուղարկվեց վեհ. կաթողիկոսին, որ նա էլ իր կողմից ներկայացնէ մինիստրութեանը՝ հաստատելու։ Բայց կաթողիկոսի անակնկալ մահը նորից մի արգելք հանդիսացաւ այդ գործի շուտ իրականացման։

Կանօնադրութիւնը մնաց կաթողիկոսական դիւանում։ Դպրոցի հոգաբարձութիւնը, տեսնելով այդ, դիմեց միևնոյն խնդրի առիթով կաթողիկ. տեղակալին և խնդրեց, որ վերջինս դիմէ մինիստրութեանը և հաստատութիւն խնդրէ։

Տեղակալը հոգաբարձութեանը յայտնում է, որ ինքը անկարող է միջնորդել այդ խնդրի առիթով, և առաջարկում է սպասել նոր կաթողիկոսին։

Արդ՝ հարկ է այստեղ շեշտել, որ եթէ մինչև այս ուսումնական տարվայ վերջը չը կարողանանք հաստատել տալ այդ կանօնադրութիւնը, ուրեմն հէնց մեր ձեռքով այդ դպրոցը մատնած կը լինենք փակման վտանգին, որովհետև երկու պատրաստականներից աւելի դասարան բաց անելը արգելված է, մինչև կանօնադրութեան հաստատութիւնը. երկրորդ պատրաստականցիները փոխադրվելով երրորդ՝ պէտք է դուրս գնան դպրոցից, իսկ դրանց փոխարէն առաջին պատրաստական նոր աշակերտ բերողներ համարեա թէ չը կան և չեն լինի, և դպրոցը կը մնայ երկրորդ պատրաստական փոխադրված 10—15 աշակերտներով։ Պիտի շեշտել և այն հանգամանքը, որ ժողովուրդը օրէ-ցօր սառչում է այդ դպրոցից…

Սինօդը և էջմիածինը ի նկատի ունենալով ներկայ պատմութիւններն ու տրամադրութիւնները, պարտաւոր են լուրջ ուշադրութիւն դարձնել այս հարցի վրա։

Այժմ դպրոցի հոգաբարձութեան կողմից դիմում է եղել սինօդին, որ նա գոնէ ներկայացնէ կանօնադրութիւնը։ Բայց մտադրութիւն կայ նաև մի պատգամաւոր ուղարկել էջմիածին, որ մանրամասն նկարագրէ գործի դրութիւնը և խնդրէ շուտափոյթ տնօրէնութիւն։

Ս. Ք. Ասլանեան

ՃԱՀԻՃԸ

—

Մօտանցեալ երեկոներից մէկում, յատկապէս ամսիս 10-ին, պատահմամբ գտնվեցի մի ժողովում, ուր համախոհ և հակախոհ մարդիկ, որոնք իրանց մտաւորութեամբ ժողովուրդ առաջնորդելու կոչումն ունեն, գումարվել էին մի տեղ, մերձաւոր անցեալի մասին կարծիքներ տալու և առնելու և բռնելիք ընթացքն որոշելու։

Քննութեան դրված էր երեք խնդիր.

1) Էջմիածնի ճեմարանը ոգեվարքի դրութեան մէջ.

2) Իրաւական դրութեան անխախտ պահպանումը էջմիածնում ցընտրութիւն կաթողիկոսի և

3) Կաթողիկոսընտրութեան գործը։

Առաջին երկուսից մի տեսակ ձեռնթափ, ունենալով աչքի առաջ էջմիածինն ու նրա ղեկավարները, որոնք ոչ կառավարող են և ոչ կառավարելի, ժողովականները կենտրօնացան երրորդ խնդրի վրա։

Կաթողիկոսութիւնը։

Յայտնի եղաւ թեր ու դէմ երկու հոսանք։

Մէկը միաժամանակ և՛ չափաւոր և՛ խիստ քննադատական, բայց թիկնապահական։

Միւսը ծայրայեղ ժխտողական և հակամարտ։

Առաջինը դատափելով կենտրօնավայրում տիրող թէ ապիկարութիւն և թէ զեղծումները, այնուամենայնիւ գտնում էր, որ այդ ճաւր անհրաժեշտօրէն դեռ եւս պիտի ճաւարկէ՝ մեր բեռը իր վրա, ուստի և պէտք է հոգ տանել՝ որ պահանջված կարկատանն է թէ վերանորոգութիւնն արվի և ընտրվի հմտութեամբն ու լուսաւորութեամբը մի նաւապետ։

Երկրորդը նկրտում էր հաստատել թէ նաւը փտած է և խպառ ապականված և անվերանորոգելի. ուստի պէտք է թանգագին բեռները, որոնց հետ կապած ունենք մեր յոյսերը, դուրս քաշենք նաւից և թողնենք նրան իր դժխեմ բաղդին։

Եւ այդտեղ էր առնում կայծը քարին։

Ո՞ւր պիտի փոխադրենք մեր բեռները. և ինչնակամ ենք արդեօք թողնել այդ նաւը և ընկնել առաջին պատահող լաստի վրա, եթէ պատահի իսկ։

Դիմամարտող ճառախօսները մրրկվում էին և մրրկում. սակաւուրեք էր լսվում դաշն ձայնով հանդարտ խօսքը։ Տարբեր հոսանքներ, տարբեր յուզմունքներ ալեկոծում էին ժողովականներին։

— Ճահիճ,—աղաղակեց մէկը,—ճահիճ. և դուք միթէ էք ուզում որոնել ճահիճը պահպանելու։

Եւ նա երկար խօսեց հաւանեցնելու համար, որ թողնեն ճահիճը իր փտութեամբ ցամաքի, չորանայ պրծնի։

—

Ճահիճ։

Այո, ըստ ամենայնի ճահիճ։

Բայց—ասում են—ժամանակ առաջ իբրապէս հոսած ջրերով հարուստ էր էջմիածինն իր Վաղարշապատով, և այնպէս ու այնքան էին մոծակն ու մուխը, որ գիւղադար եղած բնակիչը պէտք է աթարով ծուխ դնէր գոմերում՝ անասունը խայթոցից փոքր ինչ ազատ պահելու, նոյն ծուխը նաև կտուրներին դնէր՝ ուր ինքն էր ամառը գիշերում։

Սակայն առողջապահիկ միջոցների յաճախելով նուազել էր, վերջին ժամանակներում, ճահճասուն մոծակ-մուխի պատուհասը։

Եթէ գիտութիւնը յոյս է ներշնչում ալքիմիկոսներին՝ իրանց հնադարեան անուրջը—նուաստ մետաղը ազնիւին փոխարկել—կատարման մօտ հասած տեսնելու, ամենևին բանաւոր հիմք չը կայ տնդել՝ թէ կարելի չէ ճահճայինը անապակ ջրի փոխարկել։

Արդարև էջմիածինը իր ամբողջ հոգևորականութեամբ անպէտք ու վնասակար է դարձած. բայց, քանի որ նա առ այժմ մեր կամքից իսկ դուրս մի անխուսափելի եւ անհրաժարելի պայման է, ինչ անյաղթելի արգելք կայ՝ նրան պիտանի և օգտակար մի գործիք դարձնելուն, եթէ միայն այդքան շնորհք չէ զլացել մեզ բնութիւնը։

Զէ՞ որ ասել են՝ որպիսի հօտ, այնպիսի և հովիւ։

Եթէ ընդունում ենք՝ որ մենք աւելի բարձր ենք քան հոգևորականութիւնը, և հոգևորականը մեզնով միայն ունի գոյութիւն, ապա ինչ արգելք՝ գէթ մեր հաւասարութեանը բարձրացնել նրան։

Բայց խոստովանենք։

Քանի որ մենք ապուշի տկարամտութիւնն ունենք Փաւինայ որդի Յովհաննէս եպիսկոպոսներին՝ նրանց ուղտի պէս կառաչելուն համար պարգևներ տալ, և Բրքիշօններին ու Շմուէլներին, որոնց օրինակները վխտում են աւելի չափով և՛ այսօր վեղարների ու թասակների տակ, մեծարանք անել ու նրանց կաշառով ու չեմ կարող ասել ուրիշ ինչով արտաւորված առջին ստրկաբար համբոյր դնել, և նրանց մեռածին հոգեհոյս ու լուսահոգի վերադիրները շռայլել, ասել է՝ մենք դեռ արժանի ենք այդպիսիներին, և եթէ դրանք էլ չը լինեն՝ դրանց նման ուրիշները կը նստեն մեր գլխին. և մինչ մխիթարութիւն կը լինի մեզ, որ նրանք, փոխանակ վեղար ու թասակ ծածկելու, ալաֆրանկա մի շափօ կամ թաթարական մի ոչխարամորթի քաշեն իրանց գլխին։

—

Յիշեալ ժողովակը գումարվել էր Մօսկվայի հայ գաղութի պատգամն ունեցող իբրաւաքան պ. Ստեփան Մամիկոնեանի ջանքութեամբ։

Որպէս յայտնի է, պ. Մամիկոնեան Թիֆլիս էր եկել մեր ծխ. դպրոցների համար կազմելիք ծրագրի աշխատանքին մասնակցելու։ Մօսկվայի գաղութն այդ պատեհութիւնից օգտվելով՝ նրան յանձնած է եղել վերոյիշեալ խնդիրների նկատմամբ մայր երկրի բանիմացների տրամադրութիւնն իմանալ բռնելիք ընթացքի մասին, և այն՝ թէ որոնք և որպիսիք կան աչքի առաջ կաթողիկոսութեան համար ընտրելիներ։

Ժամանակն արդէն ուշ էր և հոսանքներն էլ խիստ հակընթաց թափով էին ընթանում. որոշվեց երկրորդ անգամ ժողովվել՝ ընտրելիների և նրանցից պահանջելիքի մասին խորհրդակցելու։

Ա. Մ. Նզեկեան

ՅՈՎՍԷՓ ԱՒ.-ՔԱՀ. ՄԵԼԵԱՆ

—

Քահանայ է նա
Եւ միշտ քահանայ.
Դամ. Քաժ.

Այս մարտի 2-ին լրանում է Երևանի ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու աւագերէց հ. Յովսէփ աւ.-քահ. Մելեանի քահանայութեան յիսուն տարին (1858 թ. մարտի 2-ից—1908 թ. մարտի 2-ը)։ Այդ առիթով նրան համակրողների մի քանի շրջաններում միտք է յղացել մի համեստ տօնով կատարել այդ յիսնամեայ յօբելեանը, որը յարմարագոյն է համարվում նշանակել մաշիսի մէկին, յօբելեարի ծննդեան տարեդարձին։

Օգտվելով հանգամանքից՝ աւելորդ չենք համարում այս մասին ասել մի քանի խօսք։

Անշուշտ արտակարգ բան չէ՝ լինել քահանայ և միևնոյն ժամանակ հասնել մինչև խորին ծերութիւն. այդպիսի քահանաներ անկասկած հարիւրաւորներ կունենանք մենք, սակայն հէնց այստեղ է, որ արդարանում է աւետարանական առածը, թէ «բազումք են կոչեցեալք և սակաւք են ընտրեալք»։

Հայր Յովսէփ աւ.-քահ. Մելեանը (Բաթումի հ. Սեհրապ քահ. Մելեանի հայրը) մեր այն բազմաթիւ քահանաներից չէ, որոնք ապրում են դատարկ ու անօգուտ կեանքով և մեռնում են առանց մի յաւէրյիշատակ թողնելու։ Նա այն քահանաներից չէ, որոնք իրանց միակ կոչումը համարում են եկեղեցու չորս պատերի մէջ ամեն օր «ալէլուիա» և «տէր ողորմեա» ասելը միայն։ Ո՛չ, նա իր կոչումը միշտ էլ հասկացել է շատ աւելի լայն մտքով. նա միշտ ծառայել է ժողովրդի ոչ միայն կրօնա-բարոյական պէտքերին բաւարարութիւն տալու, այլ և ամենայն եռանդով ղեկավարել է նրա մտաւոր-կրթական գործը։

Նա եղել է իսկական ճաճանչ՝ այդ բառի ամենալայն և ամենավեհ մտքով. միշտ օրինակելի և կարգապահ և նոյնը խստիւ պահանջող ամենքից։ Իր պաշտօնի վեհութիւնը և անձնական արժանապատւութիւնը նա միշտ բարձր է պահել և այդպիսով նա շարունակ վայելել է Երևանի հասարակութեան համակրանքը։ Արծաթն ու աշխարհային փառքը չեն հրապուրել երբեք նրան. մարդկային նախանձն ու չարախօսութիւնները չեն վհատեցրել նրան. նա միշտ մնացել է անշահասէր, նա միշտ առաջ է տարել իր ժողովրդի կրթական գործը եռանդով։

Հայր Մելեանը ծնված է 1835 թ. մայիսի 1-ին Ղազախի Պօղոս-քիլիսա գիւղում. երբ 1847 թւին նրա հայր տէր Յարութիւնը մեռնում է խօլերայից, Ներսէս V կա-

—

պապականացման վտանգին կը մղէր, իր նոր գրականութիւնը համա-հայկական խանդավառութեամբ ոգևորել սկսաւ, նոր երիտասարդութեան մը շնորհիւ, որուն պարագլուխը հ. Սիմոն վ. Երեմեան։ «Բազմավէպը», Ալիշանին պաշտպանութեամբն իսկ զօրացած, հայութեան «Նոր-հաւատք»-ին կը հաւատակցէր, և կը ստեղծուէր «Գեղունի»-ն, ժամանակակից հայ կեանքով լիապատար։

Հասունականութիւնը կը հսկէր սակայն։

—

Մխիթարեան երիտասարդ վարդապետ մը կաթոլիկ քրիստոնէութեան իր համոզումներովը ու կրօնաւորի խստաբարոյ կենցաղավարութեամբը իր միաբանակիցներուն համարումը բացառապէս կը վայելէր։ Սուրբ Ղազարու մենաստանին մէջ եղական տիպար մը կը ներկայանար. գլուխը կախ, ինքը խոնարհ, ձեռքերը գրկէն խաչ-բարև, երկիւղած աստուածավախի մանրաքայլերով կը ճեմէր, հոգւոյն փրկութեանը համար միշտ մտատանջ։

Զինքը դուրսէն դիտող ոչ-վանականի մը վրայ միջնադարեան մոնաքի մը ցրտասարսուռ տպաւորութիւնը կը թողուր այդ նիհար, ոսկոր ու կաշի, սեփ-սև մարդը, որուն ակնոցափակ մութ ականոցքներուն մէջ ընդնշմարել կը թուէր հոգի մը, որ հաւատաքննութեան խարոյկը խանդավառ պիտի հրահրէր։

Վերանորոգիչ աբբայի մը կոչումը կը զգար ինքն իր մէջ այդ վարդապետը. իր այս համոզումին գաղափարակիցներ ալ կը գտնուէին։ Միաբանական վարչութեան ռբոշումով Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանը խրկուեցաւ, իբր վերատեսուչ։ Այխ-Քարմինիին դպրոցը վանքին համար ժամու այն պահարանը եղած էր, ուր պարզ տեսուչ-վարդապետ գացած էր հ. Իգնատիոս Կիւրեղեան և ուրկէ գերապայծառ-աբբայ զգեստաւորեալ մենաստան վերադարձած էր «Հրաշափառ»-ով։ Երեսուն տարուան ժամանակամիջոցի մը տեւմանը, սուրբ Ղազար իր երկու աթոռակալներն ալ, այսինքն՝ գեր-աբբաներն ալ, այդ պահարանէն կոչած էր՝ Ալիշանը և Նուրիխանը։

Այդ վարդապետը՝ հ. Ստեփանոս Սարգեան՝ Էնկիւրցի մըն էր. իր հայրը Հասունին ձեռնասուն ծառան եղած։ Հասունականութիւնը, ինչպէս կըսեն, մօրկանը կաթին հետ ծծած. թէև որոշապէս չեմ գիտեր, թէ ո՞ր աւազանը մկրտուած է։

Այսպէս ահա անդրալեռնական-հասունեանը 1902-ին ամառը, երբ միահեծան տէր և իշխան, առօք-փառօք այն Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանը կը մտնար, ուրկէ սուրբ Ղազարը հիմէն պիտի սարսեցնէր։

Արժանահաս պատուհաս ի գլուխն այն վանքին որ չզգաց, թէ՝ իր վերին խնամատարութեանը յանձնուած կրթարանը լայնարձակ բաց թողլու էր ամեն դաւանանքներու պատկանող հայ տղու առջև. ուստի և ներելի չէր այդ հայ պատանիներու մտքին վրայ տիրապետ կարգել անհամեմատ պապամոլ մը, որուն միջնադարեան կարծրակուռ գաղափարները վանքասահման որմերէն դուրս խուժելու պիտի չկարենային արտօնուիլ։

***

(Կը շարունակվի)

Թողիկոսը որդեգրում է նրան Ներսէսեան դպրոցում և ապա 1850 թւին Թիֆլիսից բերում է նրան էջմիածին ժառանգաւորաց դպրոցը ապագայում քահանայացնելու դիտաւորութեամբ։ 1856 թւին նա, արդէն ուսման ընթացքն էջմիածնում աւարտած և ամուսնացած, կաթողիկոսական կոնդակով փոխադրվում է Երևան վերաբանալու այնտեղի թեմական դպրանոցը, ուր նա յետոյ վարում է ուսուցչական, հոգաբարձական և տեսչական պաշտօններ։ 1858 թ. մարտի 2-ին նա քահանայ է ձեռնադրվում Երևանի ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու վրա։ Սակայն կրթական ասպարէզում հ. Մելեանի ամենանշանաւոր գործը լինում է ս. Գայիանեան օրիորդաց անդրանիկ դպրոցի բացումը Երևանում 1866 թւի ապրիլի 15-ին, որը նա կատարում է ուսուցչական խմբի գործակցութեամբ։ Այդտեղ էլ նա պատրաստում է թատրօնական բեմ, ուր յաճախ տրվում էին հայկական ներկայացումներ։ Եթէ հ. Մելեանը ուրիշ ոչինչ էլ արած չը լինէր, օրիորդաց դպրոցն ու թատրօնական բեմը բաւական են միշտ կապելու նրա անունն իրանց հետ իբրև առաջին հիմնադրի։ Երկար տարիների ուսուցչական ծանր պաշտօնը երկու սեռի դպրոցներում վերջապէս քայքայեց նրա առողջութիւնը, և նա 1889 թւից թողեց դպրոցական գործունէութիւնը և նուիրվեց եկեղեցու սպասաւորութեան։

Երևանի ժողովուրդը, գնահատելով նրա արժանիքն ու մատուցած ծառայութիւնները, անցեալ տարվայ ապրիլին խնդիր ուղարկեց տեղական առաջնորդին՝ միջնորդելու վեհ. կաթողիկոսին պսակել տալու նրա յիսնամեայ անբիծ գործունէութիւնը կայսերական պարգևով, որին երևի ընթացք տուած կը լինի սինօդը։

Այժմ ի նկատի ունենալով հ. Մելեանի զառամեալ և անառողջ դրութիւնը՝ խօսվում է նրան կենսաթոշակ նշանակելու մասին, որն անշուշտ կը վճռվի յօբելեանի կատարման հետ միաժամանակ։

Ահա մի մարդ, որին կարելի է անուանել իսկապէս քահանայ։

Երևանցի

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Նոր-Բայազէտ, 20 փետրվարի

Սևանի ծովակը սառցակալել է, ձկնորսների երթևեկութիւնը դադարել է, մի հանգամանք, որը աւելի նպաստելու է մթերքների Թանգութեան՝ փոխադրական գործի տեսակէտից։ Մանաւանդ ալիւրը, որ մեծ մասամբ բերվում էր ծովակի վրայով աւելի էժան քրէհով, այժմ Թափված մնում է ծովակի ափերում—Նուաձատոյցում։ Պէտք է կամ 10—20 կոպ. պուդին աւելի քրէհով բերել-հասցնել քաղաք, կամ թէ պիտի մի-երկու ամիս սպասել, որպէսզի սառոյցը հալվի և ապա ձկնորսները սկսեն կրել հացի պաշարները։ Իսկ մինչ այդ սաստիկ սակաւութիւն կառաջանայ մեզանում դանազան բերքերի նկատմամբ։

Պէտք է խոստովանած, որ Սևանի ծովակը մեզ միշտ օգնել է ծանր բեռների փոխադրութեան գործում և ազատել այս և այն Փուրգօնչու և սայլապանի քմահաճոյքից, բայց այժմ սառելով մեզ զրկում է մի առժամանակ շատ բանից և մթերքների աղութիւն առաջացնում։

Երկու տարի առաջ, երբ դարձեալ սառեց Սևանի ծովակը, ազնիւ պ. Վ. Մեղվիխօվսկին խնդիր ներկայացրեց կառավարութեանը՝ մի քանի տեղ կոտրելու սառուցը, որովհետև ծովակի ձկները առանց օդի կարող էին փչանալ, հետևապէս տարվայ ձկնորսութեան արդիւնքը կը կորչէր։ Այդ առիթով գանձարանը մի քանի հազար րուբլի բաց թողեց և պ. Մեղվիխօվսկին իր գործը առաջ տարաւ։ Արդեօք այս տարի էլ ձկներին վնաս չի՞ տայ ծովակի սառցակալումը...

Որսորդ

—

Ղազախ, 23 փետրվարի

Շրջանիս Ուզունթալա գիւղից սովի մասին լուրեր են ինձ հասնում։ Այդ գիւղի 15 սովեալ ընտանիքների մի քանի օր ևս ապրեցնելու համար միւս կիսաքաղց գիւղականները 5—20 կոպէկների ժողովարարութեամբ 7 պուդ ցորեն են գնել և բաժանել։ Այո, 7 պուդ ցորեն՝ 15 տան մօտ 70 շնչի համար։ Լսեցի նոյնպէս, որ նոյն գիւղացի մի կնոջ՝ հարևանները վրա են հասել և ազատել այն րոպէին, երբ նա չքաւոր կեանքին վերջ տալու համար կամեցել է ընկնել վառված թոնրի մէջ։ Դիմում եմ ուզունթալացի օտարութեան մէջ ապրող երիտասարդներին. սարսափեցէք ձեր հայրենի գիւղի դրութիւնից. գէթ սովեալներին ազատեցէք սովամահից։

Այսօր Ղազախ քաղաքում բաց արինք բարեգործական ընկերութեան ճիւղ. իսկական անդամների թիւը առ այժմ 19 է։

Զաք. Ք. Ապրեսեան

ԹԱՆԳԱԳԻՆ ԿՈՐՈՒՍՏ

—

Բագու, 22 փետրվարի

Այսօր հեռագիրը գուժեց Շամախու սիւննի աղանդի մահմեդականների հոգևոր գլուխ և հայերիս քաջ ծանօթ հաջի Մէջիդ էֆէնդիի անսպասելի մահը։

Ասում եմ անսպասելի, որովհետև հանգուցեալի հիւանդութեան մասին ոչ մի լուր չէր լսված, չը նայելով որ, բացի մահմեդականներից, բազուաթնակ հայերը, ռուսները և մալականներն անգամ հետաքրքրվում են նրա թէ կենցաղավարութեամբ և թէ առողջութեամբ։

Հաջի Մէջիդ էֆէնդին, սիւննի լինելով, խորին յարգանք էր վայելում նաև շիա մահմեդականներից շնորհիւ այն հանգամանքի, որ հանգուցեալը ոչ թէ մահմեդական երկու աղանդների միջև տարբերութիւն չէր դնում, այլ քրիստոնեաներին էլ հաւասար չափով սիրում ու հովանաւորում էր։

Մեզ, շամախեցիներիս, հաջի Մէջիդ էֆէնդին վաղուց է ծանօթ. ինչպէս իւրաքանչիւր հայ յարգում ու պատւում էր իր եպիսկոպոսին, նոյնչափ էլ յարգանքով էր վերաբերվում դէպի հանգուցեալը. իսկ վերջինս ինչ չափով ու պատւով էր վերաբերվում դէպի շէյխ-ուլ-իսլամը, նոյն չափով էլ յարգանքով էր լսում հայոց կաթողիկոսի անունը։

Շատ օրինակներ, դէպքեր կան հանգուցեալի կեանքից, նրա մարդասիրական ձըգտումներից, խելացի և քաղաքագէտ լինելու մասին, սակայն Թուցիկ գաղափար կազմելու համար մենք այստեղ առաջ կը բերենք միմիայն մի դէպք իբրև նմոյշ։

Երբ հայ-թուրքական կոտորած էր բռնկված ամբողջ Կովկասում, երբ սարեր, գետեր ու արտեր էին ներկված եղբայրասպան երկու դարևոր ազգերի արիւնից, ամբողջ Կովկասը սպասում էր, որ ահա Շամախու շրջանում էլ հայ-թուրքական կոտորածը կը սկսվի, շէյթանը կուրախանայ ու կը հրճուի։ Սակայն աւաղ... Հաջի-Մէջիդ էֆէնդին շատ լաւ գիտէր, թէ այդ կոտորածների հոտը որտեղից է բուրում... Նա լաւ էր զգում, որ կոտորածների հետևանքը երկու կողմերի համար էլ այն պիտի լինի, որ մարդիկ սովի ու հիւանդութեան ճիրաններում տապալվեն։ Ուստի հանգուցեալ հոգևորականը ամեն ջանք ու ճիգ գործ էր դնում միշտ մտքերը խաղաղ պահելու. մանաւանդ հանգուցեալը գիշերապահի նման հսկում էր Բագուից եկած Թուրք պրօպագանդիստների վրա, որոնք աշխատում էին պրօվօկացիայի զոհ դարձնել անցեալ այն էլ բնութիւնից պատժված (երկրաշարժից) Թշուառ ժողովրդին։

Սակայն որքան ջանք գործ էր դնում հանգուցեալը խաղաղութիւն սերմանել, նոյնքան չարամիտ մարդիկ ճիգ էին Թափում կոտորած առաջացնել։

Մի օր գաւառապետը Թուրքաց մզկիթում մահմեդականներից ժողով գումարելով հետևեալ խաղաղացուցիչ ճառը արտասանեց. «Ժողովուրդ, խնդրում եմ ձեզ հանգիստ մնալ, ուրիշ քաղաքների օրինակին հետևելով հայերի վրա չը յարձակվել ու կոտորած առաջ բերել, որովհետև իմ ձեռքիս տակ այնճան միջոց չը կայ, որ կարողանամ առաջն առնել...»։

Այդ խօսքերը հանգուցեալ հաջի Մէջիդ էֆէնդին լսելով անմիջապէս պատասխանեց, Թոյլ չը տալով որ շարունակի գաւառապետը. «Պ. գաւառապետ, ես իմ կեանքովս պատասխանատու եմ այն բոլոր մէչիդ (մըզկիթ) եկողներին, որ նրանք չար գործ չեն կատարի. այդ իմ գործս ու պատասխանատւութիւնս է. դուք միայն երաշխաւորեցէք այն բոլոր պրօվօկատօրներին, որոնք ձեր ստորադրեալների քթի տակ են շրջում»։

Գաւառապետը լռեց, և այդպէս էլ փակվեց կոտորած առաջ բերելու հարցը։

Հանգուցեալը կարճ ժամանակամիջոցում 100,000 ր. դրամ ժողովեց յայտնի «Ջումա-Մէչիդ» աղօթատունը կառուցանելու, որը 1902 թ. երկրաշարժին էր փասվել։

Հանգիստ ոսկորիդ, մարդասէր և ազնիւ հոգևորական. թող քո օրինակին հետևեն քո փոխանորդները։

Ս. Գարագաշ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը առաջարկել է Թիֆլիսի նահանգի քաղաքային աւագանիներին, հացի և մսի գները աւելացնելու մասին միջնորդութիւններ յարուցանելու ժամանակ, տեղական գաւառապետների միջոցով նահանգապետին ներկայացնել աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ այն հանգամանքների մասին, որոնք յիշեալ մթերքների Թանգութեան պատճառն են հանդիսանում։

◆ «Տարազ» շաբաթաթերթի նոր լոյս տեսած համարում (№ 3) կարդում ենք, որ ուրբաթ, փետրվարի 29-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին, «Աղբիւր-Տարազի» խմբագրութեան մէջ նշանակված է արտակարգ ժողով, որին հրաւիրվում են ներկայ լինել մեր բոլոր կուսակցութիւնների ներկայացուցիչները, գրականագէտները և ժուռնալիստները՝ յայտնի հրապարակախօս հանգուցեալ Արփիար Արփիարեանի սպանութեան հարցը քննելու համար։

◆ Կողբի աղահարքի կապալառուներ Պ. Փրիդոնեանը և Ա. Սէյլանեանը Կովկասի Փոխարքայի առաջ միջնորդութիւն են յարուցել որ Թոյլատրվի Կարսի երկաթուղագծի մօտակայ կայարանից նեղ երկաթուղագիծ անցկացնել մինչև աղահանքերը։ Խնդրատուները գծի շուտափոյթ կառուցման մէջ իրանք շահագրգռված լինելով պատրաստակամութիւն են յայտնում իրանց վրա վերցնել ճանապարհը բանալու ծախքերը, ինչպէս և ամենաձեռնտու պայմաններով փոխատուութիւն տալ պետական գանձարանին՝ երկաթուղագիծը կառուցանելու համար։

◆ «Մեր Ձայնը» Թերթում կարդում ենք. «Ինչպէս յայտնի է Նոր-Նախիջևանի դպրանոցի տեսուչ Եր. Շահազիզը դպրանոցի շինութեան մէջ բաց է արել Թանգարան, ուր հաւաքվելու և պահվելու են այն բոլոր հնութիւնները, որոնք նշանակութիւն ունեն հայ ժողովրդի համար և որոնց Թիւը բաւականին շատ է։ Այդ հնութիւնները, որ բերված են այստեղ Խրիմից ու Անիից, վստահ կարելի է ասել, որ հայոց Թագաւորութեան ժամանակակից բաներ են, աւելապէս Բագրատունեաց Թագաւորութեան։ Այժմ, ինչպէս լսում ենք, պ. Եր. Շահազիզը դիմել է տեղիս քաղաքային վարչութեան և խնդրել, որ իր բացած Թանգարանին նուիրեն քաղաքային վարչ. մէջ մինչ օրս պահված հայոց օրէնսգիրքը, հրովարտակը և արտօնագիրը, որոնք շնորհված են տեղիս հայ ժողովրդին. և բացի այդ այն ամեն դիւանական գործերը, որոնք պատմական նշանակութիւն ունեն հայ ժողովրդի համար և վերաբերում են նրա անցեալին»։

◆ Փետրվարի 1-ից մինչև 18-ը Թիֆլիս է ներմուծված 179,400 պուդ ալիւր, 750 պ. ցորեն, 45,500 պուդ գարի, վատ տեսակի ցորեն՝ 9000 պուդ, եգիպտացորեն՝ 5250 պ., փայտ՝ 132,200 պուդ, նաւթ և մազութ՝ 222,050 պուդ և քարածուխ՝ 36,650 պուդ։ Օրական Թիֆլիսը գործ է ածում 7720 պ. ալիւր։

◆ Ասևտրի մինիստրը Թիֆլիսի բօրսայի մակլէրների (միջնորդ) պաշտօններում հաստատել է Յարութիւն Զաքարեանին, Բուղդան Բուղդանեանին, Բէրմանին, Պրեսմանին։ Մինիստրութիւնը չէ հաստատել Բալանթարեանին և Մանդէնօվին այն պատճառով, որ նրանք ազնուականներ են, հետևապէս նրանց հաստատելու է Թագաւոր կայսրը։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը իր հիւանդանոցների համար Կովկասեան դեղագործական ընկերութեան խանութներից առ 1908 թ. յունվարի 1-ը ապառիկ վերցրել է 9000 րուբլու զանազան դեղատան պարագաներ և պիտոյքներ։ Այժմ ընկերութիւնը հրաժարվում է այլ ևս ապառիկ բաց Թողնել քաղաքային վարչութեան, մինչև որ չը վճարվի յիշեալ 9000 րուբլին։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային դումայի նիստը նշանակված է այսօր։

◆ Փետր. 26-ին, առ. ժ. 11-ին, Թիֆլիսում Նուխեցի Սարգիս Ավանեանցի բնակարանն են մտնում (Ուսպէնսկի պերէուլօկ) երկու անյայտ երիտասարդներ, որոնք բռնութեամբ տնից դուրս են բերում նրա Սիրանոյշ աղջկան և տանում են 6-րդ քաղաքամասի ուղղութեամբ։ Տնեցոց աղաղակներին օգնութեան են շտապում ոստիկանական պաշտօնեաները, որոնց աջողվում է բռնել առևանգողներից մէկին, իսկ միւսը կարողանում է անյայտանալ։ Ձերբակալվածին աղջկայ հետ տանում են ոստիկանատուն, ուր պարզվում է, որ նա Թիւրքահպատակ է, 20 տարեկան, Նիկօլա Կարաեւար անունով։

◆ Փետր. 17-ին, Թիֆլիսում, տնից դուրս է գալիս Մետեխի բանտի կառավարիչ Մախարաձէի 18-ամեայ դուստր Հեղինէն և այնուհետև անյայտանում է։ Փետրվարի 20-ին նրա դիակը հանում են Կուր գետից, Ղարայեազ կայարանի մօտ։ Քննութիւն է կատարվում պարզելու՝ արդեօք սպանել են ուրիշները Թէ՞ օրիորդը ինքնասպանութիւն է գործել։

◆ Թիֆլիսում վիրաւորված տեխնիկ Զախմախսազեանի դրութեան մէջ զգալի փոփոխութիւն է զգացվում դէպի լաւը։ Տաքութեան աստիճանը 38-ից չէ բարձրանում։ Վիրաւորված Մարգարեանն էլ ապաքինվում է իր վէրքերից. նա աջ ոտքը արդէն կարողանում է շարժել. միայն ձախը անշարժ է։ Դրա համար անհրաժեշտ է հանել մսի մէջ մնացած երկու գնդակները, որի համար Մարգարեանին մտադրութիւն կայ տանել Օդեսսա, յայտնի վիրաբոյժ պրոֆ. Սապէժկօյի մօտ։

◆ Արտասահմանեան ֆիրմաներից մի քանիսը դիմել են Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան հարցմունքով՝ Թէ կարծո՞ղ են արդեօք նրանք իրանց ծառայութիւնները առաջարկել Մուխրանեան կամուրջը կառուցանելու վերաբերութեամբ։

◆ Վրաստանի էկզարխ Նիկօնը Կովկասի Փոխարքայի առաջ միջնորդութիւն է յարուցել, որ 4500 րուբլի յատկացվի՝ Կարսի նահանգի Օզինգօլօ գիւղում եկեղեցի կառուցանելու համար։

◆ Կովկասի Փոխարքան Թոյլատրել է Թիֆլիսում ապրող պարսկահպատակ Գ. Ռօտին աւտոմօբիլների հաղորդակցութիւն հաստատել Թիֆլիս-Կօջօր-Մանգլիս ճանապարհով, միայն պահպանելով 1896 Թ. սեպտ. 11-ի ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութեան կանոնները։

◆ Մօտ օրերս մի յատուկ մասնաժողով քննելու է Թիֆլիսի ֆօնիկուլեօրը, փորձելու համար թէ ծո՞ր տեսակի արգելիչ շղթաներ յարմար կը գան—ձեռքի՞, թէ՞ մեքենայական։ Ֆօնիկուլեօրի վագոնների երթևեկութիւնը մտադրութիւն կայ սկսել կիրակի օրվանից, մարտի 2-ից, եթէ մինչև այդ օրը ֆօնիկուլեօրի վարչութիւնը հաշտութիւն կնքէ իր ծառայողների հետ։ Վերջինները պահանջում են տալ արձակված ընկերների ռոճիկները։ Ամենավերջին ժամանակամիջոցը երթևեկութիւնը սկսելու համար նշանակված է մարտի 15-ը։

◆ Թիֆլիս քաղաքի 3-րդ ոստիկանատան պրիստաւ Բօգդանօվսկին նոյն պաշտօնով տեղափոխվում է Կիէվ. նրա տեղ նշանակվելու է 8-րդ ոստիկանատան պրիստաւ Դուշինսկին։

◆ Փետր. 25-ին Թիֆլիսի Մուխրանսկայա փողոցում, իր բնակարանում, ինքնասպանութեան փորձ է անում իշխ. Գէօրգի Մուխրանսկին, որ մօտ օրերս է եկել Պետերբուրգից։ Նոյն երեկոյ նա սպասաւորին հրամայում է կառք բերել։ Երբ սպասաւորը վերադառնում է, տեսնում է իր տիրոջը արիւնի մէջ Թաւալվելիս։ Բժիշկների վկայութեամբ՝ նրա կեանքը վտանգի մէջ է։

◆ Երէկվայ «Մշակի» մէջ մի սխալ էր սպրդել ներքին լուրերի բաժնում. գրված է՝ «Թիֆլիսի վաճառական Լևոն Թամամշեանը մի սպառնական նամակ է ստացել...»։ Պէտք է լինի՝ Լևոն Թօւմազեանն։

◆ ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ գրում են «Մեր Ձայնը» Թերթին. Տեղիս Գասպարեան անկելանոցի շինութեան մէջ կայացաւ Եկեղեցական Խորհրդի նոր անդամների ընտրութիւնը։ Նախագահող ժողովին ընտրվեց պ. Տէրեան։ Մօտ 700 հոգուց բաղկացած հասարակութիւնից եկել էր միայն 25 հոգի։ Ընտրվեցին տասն և չորս ձայնով ընդդէմ վեցի պ. պ. Բ. Գասպարեան, Աւետիսեան, Միրզայեան և Թումեան»։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

◆ Աւճալեան փողոցում բնակվող Տօտիօ Գաչավան յայտնել է ոստիկանութեան, որ փետրվարի լոյս 26-ի գիշերը, ժամը 3-ին, իր տան լուսամուտի ապակին կոտրելով, անյայտ չարագործներ գողացել են կարի մեքենան և այլ իրեր՝ 103 ր. արժողութեամբ։

◆ Մօտ օրերս տանտէր՝ մի ոմն Ի. Գ. ստացել է մի սպառնական նամակ, որով փող էին պահանջում։ Փետրվարի 26-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին, 2 անյայտ երիտասարդներ գնացել են Գ. Ի.-ից պահանջած գումարը ստանալու։ Շնորհիւ ոստիկանութեան ձեռք առած միջոցների՝ անյայտ երիտասարդները ձերբակալվել են։ Չարագործները եղել են՝ Դմիտրիյ Մօզօկեիձէն և Գրիգորիյ Մարգանիձէն։ Ձերբակալվածները դատի են ենթարկված։

◆ Փետրվ. 26-ին, Անդրէեվսկայա և Տրամվայնայա փող. անկիւնում, 3 անյայտ չարագործներ փողոցով անցնող երկաթուղային հիւանդանոցի կառավարիչ Ապարինի վրա 7 անգամ կրակել են ատրճանակից. գնդակներից մէկը դիպել է վզին և հակառակ կողմից դուրս եկել։ Ոստիկանութիւնը, շնորհիւ ձեռք առած միջոցների, Տրամվայնայա փողոցում № 6 տանը ձերբակալել է Գէօրգի Գվենետաձէին և Իվան Բերիկաշվիլուն, որոնցից մէկը ճանաչված է, որ մասնակցել է կրակելու մէջ։

◆ Փետրվարի 26-ին, երեկոյեան ժամը 8 և կէսին, Կօչուբէեվսկայա փողոցում № 9 տանը բնակվող կանաչի ծախող Զուրաբ Մամասախլիսօվի բնակարանի դուռը ծեծում են անյայտ մարդիկ. երբ Մամասախլիսօվի ամուսին Գայիանէն բանում է դուռը, ներս են մտնում երկու չարագործներ, 3 անգամ կրակում են, և, մահացու կերպով վիրաւորելով Մամասախլիսօվին, անյայտանում են։ Մամասախլիսօվը, Միքայէլեան հիւանդանոցը տանելիս, ճանապարհին վախճանվում է։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

(Բագուի լրագիրներից)

—

◆ Փետրվարի 26-ի երեկոյեան, Բագուի կենտրոնական բանտում անյայտ բանտարկեալի ձեռքով սպանվեց Եակօվ Եաշնիշուկ։ Սպանութեան շարժառիթները պարզված չեն։

◆ Բագուի նահանգապետ Ալիշէվսկին մեկնեց Պետերբուրգ ընտանեկան հանգամանքներով 3 շաբաթով։ Նրա պարտականութիւնները նրա բացակայութեան ժամանակ վարելու է փոխ-նահանգապետ Կուլլիբինը, իսկ փոխ-նահանգապետի պաշտօնը կը ստանձնէ Բագուի նահանգական վարչութեան անդամ կոմս Լևաիսօվսկին։

◆ Փետրվարի 16-ից մինչև 23-ը գործադուլ են անում հետևեալ ֆիրմաների բանւորները. «Մօլօտ» ընկ. 300 մարդ, եղբ. Միրզոեվներ՝ 870 մարդ, «Անահիտ» 37 մարդ, «Մօտովելիխա» 101 մարդ, Փիթօեվ և ընկ. 680 մարդ. նոր պահանջներ են առաջարկել «Որոտան» ընկ. 100 հոգի և «Կավկազ» ընկ. բանւորները՝ 300 հոգի։

◆ Մօտ օրերս Բագուի նաւթարդիւնաբերողների համագումարի խորհրդում կայացաւ վերաստուգիչ յանձնաժողովի նիստը, որը իր համար նախագահ ընտրեց Ա. Մանջօյին, նախագահի օգնական Մ. Տէր-Անդրէասեանին։ Ապա կազմակերպվեցին վերաստուգիչ յանձնաժողովի հինգ սեկցիաներ. 1) բժշկա-սանիտարական (նախագահ Տէր-Անդրէասեան), 2) ժողովրդական կրթութեան և ժողովրդ. զուարճ. (նախագահ Մելիքեան), 3) տեխնիքական (նախ. Մանջօ), 4) հաշւապահական (նախ. Մարգուլօվ), 5) ստատիստիքական և «նաւթի գործ» (նախ. Տէր-Միքայէլեան)։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, 27 փետրվարի

«Հասկեր» մանկական ամսագրի խմբագրութիւնը շնորհակալութեամբ ստացել է 1) Մօսկվայից՝ տ. Իսկուհի Յակոբեանից 10 օրինակի և 2) Թիֆլիսից՝ անյայտ մնալ ցանկացող մի պարոնից 25 օրինակի բաժանորդագինը՝ ամսագրի 1908 թ. համարները դպրոցներին և հաստատութիւններին ուղարկելու համար։ Այն չքաւոր հաստատութիւնները ու ծխական դպրոցները, որոնք կը կամենան օգտվել խմբագրութեան տրամադրութեան տակ դրված օրինակներից, կարող են դիմել Թիֆլիս, редакція „Аскеръ", Կ. Լիսիցեանին։

«Հասկերի» խմբագրութիւն

—

Ուզունթալա (Ղազախի գ.), 26 փետր.

Հարկ եմ համարում շնորհակալութիւն յայտնել Ղազախ քաղաքի սակաւաթիւ հայ ժողովրդին, որ 10 պուդ ալիւր նուիրելով միջոց տուեց մեզ՝ Ուզունթալա գիւղի մի քանի սովամահ եղող ընտանիքների կեանքը փոքր ինչ երկարացնելու։

Այս մասին Թող լսեն Ուզունթալայի բազմաթիւ երիտասարդները, որոնք ապրում են Բագւում և այլ տեղ և միջոցների դիմեն օգնելու իրանց գիւղի Թշուառներին։

Ուսուցիչ՝ Վահան Ռօտինեան

—

Մեղրի, 19 փետրվարի

Յայտնում ենք մեր խորին շնորհակալութիւնը Կրասնօվօդսկի այն մեղրեցիներին, որոնք մի «Միութիւն» անունով ընկերութիւն կազմելով ուղարկել են 24 ր. յօգուտ դպրոցիս չքաւոր աշակերտների։ Այլ և շնորհակալութիւն մեղրեցի պ. Վարդան և տիկ. Աստղիկ Այվազեան ամուսիններին՝ առաջինը 6 ր., իսկ երկրորդը մի օրինակ «Հասկեր» ամսագիր նուիրելու համար դպրոցիս գրադարանին։

Աւագ-ուսուցիչ՝ Ա. Ղարիբեան

—

Մօզդոկ, 10 յունվարի

Ինձ յանձնված դպրոցների ուսուցիչ «ուրարակիր դպիր» պ. Արշակ Տէր-Յովսէփեան «Մինոր» կեղծանուան տակ Թաքնված «Մշակի» անցեալ տարվայ № 181-ում, տեղիս ծխական հոգաբարձութեան գլխին մի շարք լուտանքներ թափելուց յետոյ, յայտարարում է ի լուր աշխարհի, որ Մօզդոկի «ժողովուրդը ինչպէս այդ պարզ արտայայտեց նա մի քանի ընդհանուր-ծխական ժողովներում, բոլորովին վստահութիւն չունի դէպի դպրոցի աղաների արենդով և նրանց «արենդով նշանակած կառավարիչը», և ահա մի օր վճռում է բաժանել հազար ու մի դժուարութիւններով միացրած խառն դպրոցները և դարձնել սռսկ տղայոց և օրիորդաց դպրոցներ»։

Թէ ինչու ծխական ժողովը որոշել է խառն դպրոցը բաժանել, այդ իբրև ձեր և բլօկի առաջին «բարենպատակ ձեռնարկութիւնն և առաջ տարած հասարակական գործը» Մօզդոկում, ինքներդ աւելի լաւ պիտի գիտենաք։ Յամենայն դէպս յիշելու համար խորհուրդ կը տայի մի անգամ ևս կարդալ «Վտակի» № 22-ը։

Ինչ վերաբերում է իմ «արենդով» նշանակված լինելուս, Թոյլ տուէք նկատելու «ընկեր» Արշակ, որ, գիտնալով հանդերձ, հրապարակով սուտ էք խօսում։ 1907 Թւի ապրիլի 15-ի հոգաբարձական-մանկավարժական խառն ժողովի արձանագրութեան մէջ պարզ ասված է՝ «Ղազարոս Տէր-Գրիգորեան գաղտնի քուէարկութեամբ, Թերթիկներով ստացաւ 11 ձայն, որը և միաձայն ընտրված համարվեց տեղիս հայոց դպրոցների աւագ-ուսուցչի պաշտօնում առաջիկայ 1907—1908 ուս. տարվայ համար»։

Պարզ է, կարծեմ, չէ՞։

Իսկ «ժողովրդի» այն համակրանքը, որ «նա պարզ արտայայտեց մի քանի ծխական-ընդհանուր ժողովներում» դէպի ձեզ և ձեր «товарищъ» Գինջեանն, Աւագեանն ու Ասլամազեանը, միայն «Մինորներին» է արժանի և բարով վայելէք...

Եթէ ոչ դուք և ձեր արժանաւոր ընկերները, այլ մէկը Կազբէկի գլխից ցած գար ու չոյէր անգիտակից ամբոխի կոյր կրքերը, թէ՝ «դպրոցը ձերն է, բաժանեցէք, միայն թէ ձեր խօսքը լինի, թէկուզ երկու բաժանմունքով լինի. երկու բաժանմունք Թող մի սենեակում նստեն ու մի վարժապետով եօլա գնան, արդիւնքը նոյնը կը լինի. մեր դպրոցները խօմ գիմնազիաներ չեն, նոյնիսկ երկու բաժանմունքի հետ մի ժամ պարապելով, կարելի է երկու տարվան կուրսը մի տարում անցնել. հրաւիրեցէք էժան վարժապետներ (20—25 ռուբլի դասագնից էլ էժան!!), ինչպէս Եղեսիայի համար են հրաւիրել տարեկան 300 ռուբլով...» (Եղեսիայի դպրոցն 300 ր. ուսուցիչ չունի)։ Ասում եմ, եթէ ոչ դուք պարտքերի տակ ընկճված վարժապետներդ, այլ մէկը Կազբէկի սառցարաններից ցած գար ու անգիտակից ամբոխին յուզէր ու քարոզէր այդ մտքերը, պարզ է, որ պիտի արժանանար ամբոխի «համակրանքին» ու անգիտակից ժողովն առանց նոյնիսկ ագերդ գիտնալու պիտի առաջարկէր ժողովի նախագահութիւնը ձեզ՝ «ճիգ մազաւոր վարժապետին» կամ «Գանջովին» (Գինջեան)...

Բարով վայելէք, արժանի էք այդ համակրանքին։ Իսկ դպրոցների «արենդով նշանակած կառավարիչը» ոչ ցանկութիւն ունի ամբոխի խնամակալները շոյելու ի վնաս դպրոցների և ոչ էլ միայն «Մինոր» դըպիրներին արժանավայել համակրանքներ վայելելու...

Բարով վայելէք...

Տեսուչ Մօզդոկի դպրոցների՝

Ղազարոս Տէր-Գրիգորեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Ռաշտ, 11 փետրվարի

Ռաշտի կեանքը բոլորովին փոխվել է։ Այլ ևս վերացել է առաջվայ աշխուժութիւնը. կարծես կեանքը կորցրել է իր բոլոր ուրախութիւնները։

Մարդիկ յուսահատ ու տխուր են. տնտեսական պակասութիւնը, երկրի խառնակ դրութիւնը մարդու մտածողութեան առաջ մռայլ տեսարան են ներկայացնում։ Քանի գնում՝ կեանքը անտանելի է դառնում, օրից օր ապրուստը դժուարանում է։ Օրվայ խօսքն է—եթէ այսպէս շարունակվի, ինչ կը լինի առանց այն էլ աղքատ ու քայքայված ժողովրդի դրութիւնը։ Գործ չը կայ, առևտուրը յուսահատութեան չափ

[illegible]

Յ. Յարութիւնեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻԱ

[illegible] «Berl. Tageblatt» [illegible]

[illegible]

Մերձաւոր Արեւելքի դրութեան վերաբերմամբ.—[illegible]

[illegible]

«Daily News» լրագրին ասում է. «Մենք կարծում ենք, [illegible]

[illegible] ժողովուրդների վերաբերմամբ։ Մենք, ակներեւ, ոչ մի հիմք չունենք դիմադրելու աւստրիական, ռուսական կամ գերմանական երկաթուղիների կառուցմանը, լինեն նրանք Սալոնիկում կամ Բաղդադում, բայց մենք կարող ենք մեր համաձայնութիւնը և մինչև անգամ մեր ֆինանսական աջակցութիւնը տալ այն պայմանով, եթէ Գերմանիան և Աւստրիան կընդունեն լորդ Լանսդոունի առաջարկած րէֆորմների պլանը»։

ՔԱՂՈՒԱԾՔՆԵՐ

ԼՕՆԴՕՆ։ Րէյտէրի գործակալութիւնը հաղորդում է, թէ նկատի առնելով այն հանգամանքը, որ չինական կառավարութիւնը զանազան պատրուակներով վերջնական պատասխան չը տուեց ճապօնական կառավարութեան՝ սրա ներկայացրած պահանջների մասին, ճապօնական կառավարութիւնը փետրվարի 21-ին կրկնեց իր պահանջները, պնդելով անպայման շուտափոյթ պատասխանի վրա, մատնանշելով որ եթէ պատասխան չը ստացվի, նա ստիպված կը լինի անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առնել՝ ազգի արժանապատուութիւնը պաշտպանելու և ճապօնահպատակների կեանքը ապահովելու համար։

Չինական կառավարութիւնը փետրվարի 22-ին ուղարկած պատասխանում մեծ ցաւակցութիւն յայտնեց ճապօնական նաւատորմիղը ծով թողնելու առիթով, հաւատացնելով ճապօնական կառավարութեան, որ այն պաշտօնական անձինք, որոնք պատասխանատու են հանդիսանում Ճապօնիային այդ վիրաւորանքը հասցնելու մէջ, իրանց հարկաւոր պատիժը կը ստանան։ Ընդ սմին չինական կառավարութիւնը տեղեկացրեց, որ Ճապօնիային նա պատասխան կը տայ նաև ռազմամթերքներ դրաւելու հարցի վերաբերութեամբ։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Երկաթուղային նախագծերի մասին հաղորդված տեղեկութիւնների ազդեցութիւնը երկուս է. Թիւրքական շրջաններում նա ընդունվեց բարեացակամօրէն, օտարազգի շրջաններում այնքան էլ գոհ չեն։ Սլավօնական և սանջակի երկաթուղագծով չը շահագրգռված օտարազգի շրջաններում տպաւորութիւնը գերազանց է։ Բուլգարական դիպլօմատիական գործակալը անմիջապէս մեկնեց Սօֆիա՝ Նուշանօվո-Կիւստենդիլի երկաթուղագծի մասին խորհրդակցելու համար։ Բէլգրադում շարունակ ժողովներ են գումարվում Դանուբ-Ադրիական երկաթուղու առիթով, բայց տեղական սերբ միսսիան դեռ իրադէի մասին հոգ չէ տանում, որի պատճառով էլ ռուս դեսպանատունը առ այժմ այդ գործի առիթով քայլեր չէ անում։ Տեղական լրագիրները ռուսաց հաղորդագրութիւնը չարտատպեցին գրաքննիչի կողմից ծագած արգելքների պատճառով։

ՎԻԷՆՆԱ։ «Կօր. Բիւրօյին» Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ Դանուբ-Ադրիական երկաթուղագծի մասին ռուսաց պաշտօնական հաղորդագրութիւնը և բալկանեան միւս երկաթուղագծերի հետ շաղկապված հաւաստիացումները գեղեցիկ տպաւորութիւն են թողել տեղական ղեկավարիչ դիպլօմատիական շրջաններում. այն կարծիքն է գերակշռում, որ դրանով վերջնականապէս կը դադարի այն շարժումը, որ առաջ է եկել սանջակի երկաթուղագծի նախագծի շնորհիւ։

ՑԷՏԻՆԷ։ Երեւմալի յայտարարութիւնների առիթով «Գլաս Չերնոգորցա» պաշտօնական օրգանը ասում է, որ Բերլինի դաշնագրութիւնը բնաւ իրաւունք չէ տալիս Աւստրո-Ունգարիային երկաթուղագիծ անցկացնելու Չերնոգորիայի հողի վրայով. այդ դաշնագրութեամբ երկաթուղագիծ կառուցանելու Չերնօգորիայի իրաւունքը միայն կախման դրութեան մէջ է դրվում Չերնօգորիայի և Աւստրո-Ունգարիայի փոխադարձ համաձայնութիւնից։ Անկախ Բերլինի դաշնագրութեան այդ պահանջից, ոչ մի համաձայնութիւն Չերնօգորիայի և Աւստրիայի միջև գոյութիւն չունի և ունենալ էլ չէ կարող։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

Հին-Նախիջևանի գաւառի Նորս գիւղի հասարակութեան.—Ձեզ ձրի ուղարկվում է «Մշակ» այս հասցէով. Նախիջևան, լուսանկարիչ Շահբազեանին։ Որովհետև այժմ յայտնվում է, որ իբր «Մշակ» չէ ստացվում, ուստի կարգադրվեց այսուհետև ուղարկել Նախիջևան, ուսուցիչ Շմաւոն Յովսէփեանցին, ձեզ հասցնելու համար։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԻ ՁՄԵՌԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ

(Նշանակված են Թիֆլիսի ժամերով)

Թիֆլիսից Բագու		Բագուից Թիֆլիս	
Արագ. գիշ.	12 ժ. 28 ր.	Արագ. երեկ.	5 ժ. 02 ր.
Պոստ. երեկ.	9 ժ. 41 ր.	Պոստ. ցեր.	12 ժ. 21 ր.
Մարդ. առաւ.	7 ժ. 53 ր.	Մարդ. առաւ.	4 ժ. 58 ր.
Թիֆլիսից Բաթում		**Բաթումից Թիֆլիս**	
Մարդ. առաւ.	10 ժ. 58 ր.	Մարդ. առաւ.	10 ժ. 38 ր.
Պոստ. առաւ.	9 ժ. 15 ր.	Պոստ. առաւ.	6 ժ. 49 ր.
Մարդ. երեկ.	11 ժ. 22 ր.	Մարդ. երեկ.	5 ժ. 46 ր.
Թիֆլիսից Երեւան		**Երեւանից Թիֆլիս**	
Պոստ. գիշ.	1 ժ. 8 ր.	Պոստ. ցերեկ.	1 ժ. 18 ր.
Մ.-ապր. ցեր.	3 ժ. 16 ր.	Մ.-ապր. ա.գ.	12 ժ. 52 ր.
Կարսից. Ալեքսան.		**Ալեքսանդր. Կարս**	
Պոստ. երեկ.	5 ժ. 48 ր.	Պոստ. ցերեկ.	12 ժ. 23 ր.
*)Մ.-ապր. առ.	5 ժ. 25 ր.	*)Մ.ապր. գիշ.	3 ժ. 09 ր.
Թիֆլիսից Ջուլֆա		**Ջուլֆայից Թիֆլիս**	
Պոստ. գիշ.	1 ժ. 08 ր.	Պոստ. գիշ.	6 ժ. 48 ր.
Մ.-ապր. ցեր.	3 ժ. 16 ր.	Մ.-ապր. ցեր.	6 ժ. 54 ր.

*) Այս գնացքները երթեւեկում են միայն պէտք եղած ժամանակ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ
ՍՊԱՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ